

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ДЕЯКИХ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ З
НАЗВАМИ КОЛЬОРІВ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА ТУРЕЦЬКІЙ МОВАХ ТА
ПЕРЕКЛАД ЇХ НА РОСІЙСЬКУ МОВУ.

A COMPARATIVE ANALYSIS OF SOME ENGLISH AND TURKISH
PHRASEOLOGICAL UNITS WHICH MEAN COLOUR, AND THEIR
TRANSLATION INTO RUSSIAN

У даній статі проводиться порівняльний аналіз деяких ФО турецької та англійської мов, що означають колір, та робиться спроба виявити їх відмінності, схожості, а також труднощі їх перекладу на російську мову.

The article offers a comparative analysis of some English and Turkish phraseological units which mean colour, and makes an attempt to find out their differences and similarities and also difficulties of translating them into Russian.

Ключеві слова: *ФО – фразеологічні одиниці, лексична сполучуваність, не модельовані одиниці, фразеологічні зрощення.*

Key words: *phraseological units, lexical combinative power, set expressions, phraseological fusion.*

Постановка проблеми. Фразеологізми відіграють роль носіїв етнокультурного змісту, чим продовжують привертати увагу мовознавців різних країн. Вивчення фразеології є необхідною ланкою при засвоєнні мови, при підвищенні культури мовлення, так як у фразеології втілений багатий історичний досвід народу, в ній відображені уявлення, пов'язані з трудовою діяльністю, побутом, культурою та інтелектом людей. Правильне та доречне використання фразеологізмів надає мові неповторну своєрідність, незвичайну виразність, влучність, образність.

Порівняльне вивчення мов є актуальною проблемою сучасного мовознавства, тому що спрямоване саме на виявлення схожих рис та відмінностей. Особливу цікавість становлять дослідження в області фразеології, яка найбільш яскраво відображає своєрідність життя того чи іншого народу, його культуру, традиції і менталітет. Тому вивчення фразеологічних одиниць стає невід'ємною частиною при оволодінні мовою. Дуже важливим є залучення в якості об'єкта порівняльного аналізу фразеологічного матеріалу різноструктурних і типологічно різних мов, якими є англійська та турецька, оскільки виявлення спільних рис та диференціальних ознак приводить до вироблення рекомендацій по практичному оволодінню досліджуваних мов. Сучасний рівень розвитку порівняльної фразеології вимагає глибокого вивчення різних властивостей

ФО у їх тісному взаємозв'язку з метою виявлення як спільного, так і диференціального на матеріалі різноманітних мов.

Вивченням даної проблеми у англійській мові, спираючись на труди таких мовознавців, як академіка В.В. Виноградова, А.В. Куніна, Ш. Баллі, Є.М. Верещагіна та В.Г. Костомарова, займався Дж. Сміт, який у своїй книзі "Words and Idioms. Studies in the English Language", показав багатство та різноманітність англійської фразеології.

У турецькому мовознавстві відомі труди таких лінгвістів, як Д.Аксана, Л.С.Узуна, О.А.Аксоє, Ш.С. Елчина, С. Емира, С.К. Кснесбаєва, Ш.У. Рахматуллаєва та ін.. У виділені фразеології як окремі дисципліни в турецькому мовознавстві, велику роль відіграли наукові доробки Д. Аксана та Л.С. Узуна. Цьому передувала багаторічна праця по підбору фактичного матеріалу в турецькій мові і його систематизування такими вченими, як О.А. Аксоєм, Ш. Елчином, С. Емиром та ін. Вивчення фразеології зводиться тільки к спільному описуванню характеру фразеологізму, його місцю у системі мовних одиниць та деяких стилістичних властивостей [15; 211]. Велику цікавість для турецької фразеології мають роботи Омера Асима Аксоє, який у своєму «Словнику прислів'їв» дає визначення поняттям «фразеологічний зворот», «прислів'я», «приказка», та Парса Туглачі, автора «Англо-турецького словника ідіом». Зачинателями тюркської фразеології по праву вважається С.К. Кснесбаєв та Ш.У. Рахматуллаєв, праці яких, зіграли велику роль в її становленні та розвитку.

На сучасному етапі розвитку фразеології є важливим виявлення фразеологічних універсалій та національної специфіки фразеологізмів, що робить **актуальним** розгляд даної теми, оскільки семантико-порівняльне вивчення фразеологічних одиниць у мовах, які різні за структурою, необхідне для виявлення і описання міжмовної схожості і відмінності фразеологічних фондів різних мов і дає можливість отримати нові дані про системний устрій мов, взаємозв'язках і відмінностях їх підсистем.

У даній статі проводиться порівняльний аналіз деяких ФО турецької та англійської мов та на основі проведеного дослідження робиться спроба виявити їх відмінності, схожості, а також труднощі їх перекладу на російську мову. Для чого будуть розглянуті деякі фразеологічні одиниці англійської мови та турецької мов та їх функціонування в мовленні, проведено семантико - порівняльний аналіз турецьких та англійських ФО та виявити спільні риси та диференційні ознаки, розглянуті проблеми перекладу англійських та турецьких фразеологізмів російською мовою.

Усі фразеологічні одиниці, які були розглянуті О.А. Аксоєм, з позиції їх структури, за граматичною ознакою були віднесені до трьох груп ідіом турецької мови: так званим дієслівним, номінативним і комунікативним [24]. Комунікативні ФО виокремлює також і Кунін, але в його трактовці до ФО відносяться прислів'я та приказки, в той час як в тюркології прислів'я не входять до розряду фразеологізмів:

1) дієслівні фразеологізми – це сполучення, які складаються з одного-трьох слів, домінантою яких є дієслово: *açık olmak* 'бути открытым'; 2) групу

номінативних фразеологізмів складають словосполучення, в яких відсутня модальність: *dar boğaz* 'большие трудности', букв. «узкое горло»; 3) комунікативні фразеологізми включають або повністю оформлені прислів'я, або образні речення, смислове дієслово яких, в залежності від застосування, може змінюватися за часом, родам та числам: *Ah edip eh işitmek* 'постоянно кричать', букв.

«сказав 'ах', слышатъ 'эх'» - *Ali, ah edip eh işitti* 'Али постоянно кричал'. [24].

Для виявлення специфіки ФО турецької мови з точки зору їх смислового значення усі одиниці було співвіднесено з типологією фразеологізмів, яку запропонував В.В. Виноградов і яка була доповнена Н.М. Шанським. Віднесення окремих слів, які мають образне значення, до який-небудь групі фразеологізмів класифікації, яка розглядається, не є можливим, так як фразеологічні зрощення, єдності, сполучення та вислови передбачають наявність фрази, яка складається як найменше з двох лексем [5; 187]. Серед дієслівних фразеологізмів турецької мови найчастіше зустрічаються фразеологічні єдності (розуміння яких є наслідками злиття значень із лексичних компонентів): *ağzından bal akmak* 'заливається солов'єм', букв. «изо рта мед капать». В значно меншій мірі надаються фразеологічні сполучення (звороти, в яких є слова як з вільними, так і з фразеологічно зв'язаними значеннями): *afal afal bakmak* 'смотреть удивленно' та фразеологічні зрощення (еквіваленти слів, які мають цілісне, неподільне значення): *büyük söylemek* 'хвастатся, бахвалиться', букв. «велико, величественно говорить».

Усі номінативні фразеологізми поділяються на фразеологічні зрощення та єдності: *aseti çaylak* 'неловкий', букв. «неопытный коршун». Фразеологічні сполучення та вирази в групі номінативних фразеологізмів виявити не вдалося [26].

Дуже складним є питання о співвідношенні комунікативних ФО (особливо тих, які визначаються як закінчені фрази) до той або іншій групі фразеологізмів за класифікацією В.В. Виноградова та Н.Ш. Шанського. Через свою семантичну завершеність ці одиниці не входять до складу цієї класифікації (але, за класифікацією, яку запропонував А.В. Кунін, їх можна віднести до розряду фразеологізмів) [9; 362]. Однак слід відмітити, що за своїми семантичними характеристиками комунікативні фразеологізми все ж зближуються з фразеологічними єдностями (розуміння вислову виникає зі злиття значень лексичних компонентів фрази) та фразеологічними висловами (комунікативні фразеологізми семантично можна членувати): *acı gömüştü* 'видавший виды, горе', букв. «он(а) видел(а) горе». Комунікативні фразеологізми, які мають в своїй основі неозначену форму дієслова, співвідносяться з фразеологічними єдностями: *ağız olup dili olmamak* 'быть почтительным, учтивым', букв. «имея рот, не имеет язык».

Особливості значень фразеологізмів: перенесення значення і конкретизація фразеологічних одиниць; фразеологічні одиниці, які використовуються у буквальному значенні; тематичні фразеологічні одиниці;

порівняння фразеологічних одиниць і слів, які подвоюються.

Розглядаючи фразеологічні одиниці як стійкі, неподільні, що несуть певне змістове навантаження сполучення слів, ми можемо виділити наступні видові особливості:

- стійкість, що позначає неможливість зміни певного набору слів, які складають фразеологізм. Наприклад, словниковий набір фразеологізму 'göze girmek' (выслужиться, снискать расположение) не може змінюватися на 'kulaga girmek, burna girmek', або фразеологізм 'süt dökmüş kedi gibi' (как нашкодившая кошка) не може змінити свій набір слів, не втративши свого значення 'süt dökmüş köpek gibi' (как пролившая молоко собака). Також всі слова фразеологізму мають чітку послідовність, яку не можна ламати: порядок слів фразеологізму 'delik büyük, yama küçük' (рад бы в рай, да грехи не пускают) не може змінюватися 'yama küçük, delik büyük' [25].

На сьогоднішній день, у багатьох діалектах сучасної турецької мови зустрічаються фразеологічні одиниці, які несуть однакоє смислове значення, але в яких відбулися певні зміни. Наприклад, наступні фразеологізми мають різний набір слів, які їх утворюють:

Фразеологічні одиниці 'tepesi atmak' та 'beyni atmak' (приходить в ярость) - tere (макушка), beyin (ум, разум); 'sütü bozuk' та 'mayası bozuk' (низкий, подлый) – süt (молоко), mayas (йогурт); 'fena gözle bakmak' та 'kötü gözle bakmak' (показывать враждебность) – fena (скверный), kötü (плохой); 'avuç açmak' та 'el açmak' (ходить с протянутой рукой) – avuç (ладонь), el (рука); 'ele verir talkını, kendi yutar salkımı', 'halka verir talkını, kendi yutar salkımı' та 'herkese verir talkını, kendi yutar salkımı' (сам ест виноград, а другим дает пустую ветку) – el (чужой), halk (народ), herkes (все, каждый); 'kızım sana söylüyorum, gelinim sen dinle', 'kızım sana söylüyorum, gelinim sen işit' и 'kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla' (дочка, тебе говорю, а ты, невестка, смекай) – dinlemek (слушать), işitmek (слышать), anlamak (понимать). Фразеологізми 'tencere yuvarlanmış, karağın bulmuş' та 'tencere yuvarlandı, karağın buldu' (сошлись, два сапога пара) оформлені різними афіксами часу: yuvarlan-mış – суб'єктивний минулий час, yuvarlan-dı – об'єктивний минулий час [23; 56].

Як ми бачимо, деякі фразеологічні одиниці турецької мови не входять до терміну «стійкі», але при цьому зміна слова у складі фразеологізмів допускається тільки у випадку його використання в даному виді певної групи людей, які мають свій діалект.

- можливість утворювання з двох або більшої кількості слів; фразеологізми у турецькій мові зазвичай складаються з двох або більшої кількості слів: Akıllı uslu (мудрый), ana baba günü (ад кромешный, хаос), ağır başlı (серьезный), bini bir paraaya (очень дешевый), çıkar yol (выход, исход), geri kafalı (человек отсталых взглядов), gizli kapaklı (тайный, скрытый), elden düşme (купленный по случаю), hali vakti yerinde (процветающий, обеспеченный), ipsiz sapsız (бессмысленный, бессвязный), parmak hesabı (счет на пальцах), sıvı akıllı (оригинал, своеобразный человек).

У турецькій мові є фразеологічні одиниці, які складаються з одного слова, але їх не багато: akşamcı (выпивающий каждый вечер), fırlama (незаконнорожденный), iblis (хитрец, интриган), kaşarlanmış (бывалый, опытный), sulu (беспардонный, наглый, нахальный), basaksız (коротышка), gedikli (завсегдатай), уагсі (льстец, подхалим), çirkef (отвратительный, грязный), kaşık (чокнутый, тронутый), rişkin (пронырливый, пробивной), yüzüstü (бессовестный, беспардонный).

- фразеологізми, які мають у своєму складі дієслівну форму (інфінітив): у турецькій мові велика група ФО має у своєму складі дієслово, і у цьому випадку при дієвідмінюванні фразеологізм трансформується у речення. Наприклад, aklı takılmak (забивать голову), burnundan kıl aldırmamak (проявлять своенравие), deli divane olmak (быть безумно влюбленным, обезуметь от любви), etekleri zil çalmak (захлебываться от радости), gönül bağlamak (полюбить), işi başından asmak (быть занятым по горло, быть заваленным делами), kismetі çıkmak (выпало счастье выйти замуж), kol kanat germek (бать под свое крылышко), ölümü göze almak (рисковать жизнью), saman altında su yürütmek (исподтишка заниматься махинациями), tatlıya bağlamak (уладить вопрос, договориться), ucuz atlatmak (легко отделаться), üstüne gül koklamamak (проявлять постоянство в любви), yüzünün aklıyla çıkmak (выходить с честью) [22; 146].

Можливості досягнення повноцінного словникового перекладу ФО залежать головним чином від відносин між одиницями вихідної мови (ВМ) та мови перекладу (ПМ). ФО перекладають або фразеологізмом (фразеологічний переклад), або іншими способами (за відсутністю фразеологічних еквівалентів) – нефразеологічний переклад.

Поділяють: 1) повні еквіваленти, тобто ФО, які мають одне значення, одне й те саме стилістичне забарвлення і внутрішню форму. Наприклад, kedi sigere bakar gibi bakmak – смотреть, как кот на печенку; kedi ile köpek gibi (olmak) – жить как кошка с собакой.

2) неповні або часткові еквіваленти, які мають подібне значення, але наділені іншим характером образності внутрішньої форми. Вони відрізняються від вихідній ФО за наступними показниками: інші, часто синонімічні компоненти, невеликі зміни форми, зміна синтаксичної побудови, інше морфологічне віднесення, сполучуваність та ін.. За іншими показниками вони є повноцінними відповідностями ФО, які перекладають, «відносність» яких скрадається контекстом: kara listeye almak – вносить в черный список; kara talih – несчастная судьба.

3) Безеквівалентні фразеологізми. Для їх перекладу іншою мовою використовуються нефразеологічні *способи перекладу*, такі як: etekleri zil çalmak (захлебываться от радости), ağır başlı (серьезный) [12, с.205].

1. Калькуванню, або дослівному перекладу, віддають перевагу звичайно у випадках, коли іншими прийомами, зокрема фразеологічними, неможливо передати ФО у цілості її семантико-стилістичного та експресивно-емоційного значення, яке необхідно донести до читача.

2. Описовий переклад ФО зводиться, по суті справи, к перекладу не самого фразеологізму, а його тлумачення, як це часто буває взагалі з одиницями, які не мають еквівалентів у МП. Це можуть бути пояснення, порівняння, опис, тлумачення – усі засоби, які передають в максимально виразній і стислій формі змісту ФО: *burna gelmek* – «столкнуться лицом к лицу»; *burnunu havaya dikmek* – «задирать нос»; *karını tamam etmek* – «отправить на тот свет».

Іноді таким способом можна «обіграти» безеквівалентний фразеологізм, що при перекладі треба вжити не тільки кальку, а й стислий історичний коментар. Такий спосіб перекладу називається подвійним, або паралельним [16; 95].

Щодо праць присвячених теорії фразеології в англійській та американській лінгвістиці, треба зазначити їх недостатню кількість, але й в найважливіших з них не ставляться такі фундаментальні питання, як науково обґрунтовані критерії виділення фразеологізмів, співвідношення ФО та слів, системність фразеології, фразеологічна варіантність, фразотворення, метод вивчення фразеології та ін.. літературі Також англійськими та американськими вченими не ставиться питання о фразеології як о лінгвістичній дисципліні. Цим і пояснюється відсутність в англійській мові назви для даної дисципліни.

Отже, фразеологічна одиниця (ФО) являє собою немодельоване словосполучення, пов'язане семантичною єдністю. У мовленні така єдність не створюється, а відтворюється у готовому виді (немодельовано) та функціонує як спільний член речення. Невеликі варіювання структури ФО не впливають на ці основні її ознаки. Невважаючи на свою немодельованість, ФО досить чітко розподіляються по типам структур, які їх утворюють. Перш за все, це ФО, які по формі співпадають з відповідними вільними словосполученнями (*take silk; break the ice, etc.*). Другу групу утворюють вигадані структури (*pick and choose; rain or shine; light to darkness; for love or money; by hook or by crook; etc.*). Третю групу складають ФО з предикативною структурою (*as the matter stands; before you could say Jack Robinson; as the crow flies*). До неї входять ФО у формі наказового способу, які носять вигуківий характер (*Take it easy! Draw it mild! Bless my soul! Take your time; etc.*), а також одиниці компаративного характеру (*as dead as a door-nail; as mad as a hatter; etc.*). Трохи окремо стоять одновершинні структури, які складаються з одного повнозначного та одного або кількох службових слів (*behind the scenes; in the blood; for good*), та дієслівно – постпозитивні ФО, які знаходяться на межі фразеологічного фонду (*to bear up; to give in; etc.*)

Класифікація фразеологізмів з точки зору семантичної злитості їх компонентів належить академіку В.В. Виноградову. Як відомо, фразеологізми виникають з вільного сполучення слів, яке використовується у переносному значенні. Поступово переносність забувається, стирається, та сполучення стає стійким. В залежності від того, наскільки стираються номінативні значення компонентів фразеологізму, наскільки сильне в них переносне значення, В.В.Виноградов поділяє їх на три типа: «фразеологічні

зрощення, фразеологічні єдності та фразеологічні сполучення» [17; 346]. Розглянемо ж ці типи ФО стосовно до сучасної англійської мови.

1. Фразеологічні зрощення, або ідіоми – це стійкі словосполучення, які не можна поділити або розкласти, спільне значення яких не залежить від значення слів, які його складають: *kick the bucket* (разг.) – загнуться, умереть; — протянуть ноги; *send smb. to Coventry* – бойкотировать кого-либо, прекратитъ общение с кем-либо; *at bay* – загнанный, в безвыходном положении; *be at smb.'s beck and call* – быть всегда готовым к услугам; — быть на побегушках; *to rain cats and dogs* – лить как из ведра (о дожде); *be all thumbs* – быть неловким, неуклюжим; *Kilkenny cats* – смертельные враги. Фразеологічні зрощення виникли на базі переносних значень їх компонентів, але згодом ці переносні значення стали незрозумілими з точки зору сучасної мови. «Образність фразеологічних зрощень розкривається тільки історично» [14; 250]. Наприклад, слова «*bay*», яке позначає «тупик», та «*beck*» – «взмах руки» є архаїзмами і ніде крім даного вище фразеологізму не використовуються. Або, наприклад, вислів *to be all thumbs* історично склалося з вислову *one's fingers are all thumbs*. Подібне можна простежити у фразеологізмі *send smb. to Coventry* (у книзі Кларедона «*The History of the Great Rebellion and Civil Wars in England*» говориться, що під час англійської революції у місті Ковентрі знаходилась в'язниця, де знаходилися заслані роялісти). Таким чином, у фразеологічних зрощеннях втрачено зв'язок між прямими та переносними значеннями, переносне для них стало основним. Саме цьому фразеологічні зрощення важко перекладати іншою мовою.

2. Фразеологічні єдності – це стійкі словосполучення, в яких при наявності спільного переносного значення чітко зберігаються ознаки семантичної роздільності компонентів: *to spill the beans* – выдать секрет; *to burn bridges* – сжигать мосты; *to have other fish to fry* – иметь дела поважнее; *to throw dust into smb.'s eyes* – заговаривать зубы; *to burn one's fingers* – обжечься на чем-либо; *to throw mud at smb.* – поливать грязью; *to be narrow in the shoulders* – не понимать шуток; *to paint the devil blacker than he is* – сгущать краски; *to put a spoke in smb.'s wheel* – вставляют палки в колеса ; *to hold one's cards close to one's chest* – держать что-либо в секрете, не разглашать что-либо, помалкивать, – держать язык за зубами. «Фразеологічні єдності трохи зближуються з фразеологічними зрощеннями своєю образністю, метафоричністю». Але на відміну від фразеологічних зрощень, де образний зміст розкривається тільки діахронічно, у фразеологічних єдностях образність, переносність усвідомлюється з точки зору сучасної мови. У складі фразеологічних єдностей немає слів, незрозумілих з точки зору сучасної мови.

3. Фразеологічні сполучення – це стійкі обороти, до складу яких входять слова як з вільним, так і з фразеологічно пов'язаним значенням: *a bosom friend* – закадычный друг, *a pitched battle* – ожесточенная схватка, *(to have) a narrow escape* – спастись чудом, *to frown one's eyebrows* – насупить брови, *Adam's apple* – адамово яблоко, *a Sisyfean labor* – Сизифов труд, *rack one's brains* – ломать голову (усиленно думать, вспоминать).

На відміну від фразеологічних зрощень та фразеологічних єдностей, які відзначаються нерозкладним значенням, «фразеологічні сполучення характеризуються смисловою розкладеністю». У цьому відношенні вони зближуються з вільними словосполученнями [1; 167].

4. До фразеологічних висловів відносяться такі стійкі у своєму складі і застосуванні фразеологічні обороти, які цілком складаються зі слів з «вільним номінативним значенням, що семантично членуються». Їх єдина особливість – відтворювання: вони використовуються як готові мовні одиниці з постійним лексичним складом та визначеною семантикою. Фразеологічні вислови – це тільки обороти з буквального значенням компонентів. До складу фразеологічних висловів входять численні англійські прислів'я та приказки, які використовуються у прямому значенні, не мають образного алегоричного сенсу: *live and learn* – век живи, век учись; *better untaught than ill taught* – лучше быть неученым, чем неправильно ученым; *many men, many mind* – сколько голов, столько и умов; *easier said than done* – легче сказать, чем сделать; *nothing is impossible to a willing heart* – кто хочет, тот добьется.

Важлива умова у процесі розпізнавання ФО полягає в умінні аналізувати їх мовні функції. Маючи справи з фразеологічними одиницями при перекладі, перекладач повинен володіти не тільки знаннями обох мов, але й бути здатним аналізувати культурно-історичні і стилістичні аспекти оригінального тексту, зіставляючи їх з можливостями культури і мови, з якої перекладають. Майже у кожній мові відмічено декілька рівнів фразеологізмів, до того ж всі вони загальновідомі, широко застосовуються та зафіксовані словниками. Деякі з них використовуються тільки певними групами мовних носіїв та відсутні у словниках. Саме тому першорядним завданням перекладача є уміння розпізнавати ФО у тексті, відрізнити стійке словосполучення від перемінного. Слід також мати на увазі той факт, що багатозначність та омонімія властиві не тільки словам, а й фразеологізмам, тобто одне й те саме словосполучення може одночасно бути і стійким, і вільним. Наприклад: *The girl next door* - 1. Девушка, живущая рядом, соседка. 2. Девушка, каких много.

Саме тому уміння аналізувати мовні функції є ще однією умовою адекватного перекладу. Ще однією неминучою трудностю є національно-культурні відмінності між близькими за смыслом ФО у різних мовах. Часто, збігаючись за смыслом, ФО мають різну емотивну функцію або стилістичне забарвлення [11; 59]. Аналогічні проблеми можуть виникнути навіть при перекладі фразеологізмів, які мають однакове джерело, наприклад, біблейський, античний або міфологічний. З найбільшими труднощами перекладачу доводиться зустрічатися при перекладі ФО, які основані на сучасних реаліях. Тільки деякі з них швидко стають популярними та проникають до міжнародних словників. Наприклад: *Hell's Angels* – Ангелы ада; *Поле чудес* – «the Land of Wonders».

Також слід згадати й різні історичні вислови або крилаті вирази. Трудність полягає у тому, що іноді вони мають декілька відповідностей, як в мові оригінала, так і в мові перекладу.

Спираючись на аналіз труднощів перекладу і особливостей ФО, які були перераховані вище, можна сформулювати головні правила перекладу фразеологічних одиниць:

1. Оптимальним перекладацьким рішенням, безумовно, є пошук ідентичної ФО. Однак, слід визнати, що кількість подібних відповідностей у англійській та російській мові дуже обмежена.

2. При відсутності безпосередніх відповідностей, фразеологізм, який вживали у мові оригіналу, можна перекласти за допомогою аналогічної фразеологічної одиниці, хоч він і буде побудований на іншій словесно-образній основі. Слід також ураховувати, що стилістичне або емоційне забарвлення не завжди збігаються. У цьому випадку взаємозаміна неможлива.

3. Калькування, або послівний переклад, іноді допустимі, хоча цей метод не завжди є ефективним. При перекладі текстів культурно-історичної тематики застосовують калькування разом з поясненням у найбільш стислому виді. Такий вид перекладу називається подвійним, або паралельним.

4. Якщо у мові перекладу немає фразеологізмів, у більшому чи меншому обсязі еквівалентних вихідній фразеологічній одиниці, треба шукати відповідні за змістом та забарвленню слова, так звані однослівні часткові еквіваленти фразеологізмів.

Фразеологізми у своїй переважній більшості беруть початок у народній мові. Їх внутрішній зміст відображає різноманітні сторони життя людей: розсудливу або навпаки нерозумну поведінку, успіх або невдачу, а також відносини між людьми: їх життєві враження і почуття (схвалення, частіше несхвалення, дружелюбність та ворожість, сварки та примирення, суперництво, підступність, осудження, покарання та ін. [8; 131].

При проведенні порівняльного аналізу фразеологізмів англійської та турецької мов, доцільно спиратися на теми, які включають найбільш яскраві та значущі, з точки зору їх практичного застосування, фразеологічні одиниці мов, які розглядаються. Беручи до уваги цю точку зору, на наш погляд, фразеологізми, які включають до свого складу назви кольорів являють собою достатньо великі групи, що і надасть нам можливість найбільш детально їх розглянути та проаналізувати. Аналіз фразеологічних одиниць з кольоровим елементом у складі доречно розпочати з протиставлення білого і чорного кольорів, так як саме вони з стародавніх часів мали велику важливість для наших предків. Протиставлення білого і чорного, світа й тьми виникло на самих ранніх стадіях існування мистецтва та релігій, оскільки й для первісної людини схід сонця позначав щось радісне, а настання нічної темряви приймалося як щось зловісне й згубне. У багатій семантиці білого кольору фразеологізмів мов, які порівнюються мають перевагу позитивні значення.

Обороти, в яких цей колір позначає негативні явища, незначні. Позитивні асоціації, які виникають зі словом «білий» настільки вражаючі, що в деяких оборотах мов, які порівнюються він може пом'якшувати негативні явища:

white magic - волшебство, чародейство, белая магия с помощью божественных сил;

white lie - невинная, "святая" ложь, ложь, оправдываемая с моральной точки зрения, ложь "во спасение";

white envy - желание, не сопровождаемое досадой, злобой, белая зависть обладать тем, что имеется у другого [19; 820].

У англійській мові білий колір означає інтелектуальний труд, у відмінну від важкого та «брудного» фізичного: white-collar job (или jobs) - амер. работа в учреждении (конторе). "You might get to be a foreman. That pays higher than most white-collar jobs you'd likely wait years for". Белые воротнички – служащие.

Білий колір у фразеологічних оборотах мов, які розглядаються, може означати такі позитивні ознаки людини, як чесність, справедливість, порядність, щирість та добродушність: to have white hands - (букв, "иметь белые руки") - иметь чистую совесть, незапятнанную репутацию.

Інші фразеологізми зі словом «білий»:

Call white black – называть белое черным, утверждать что-либо вопреки очевидности; white caps – «барашки» (белые гребни бурунов); white as a ghost (as ashes, as death, as a driven snow) – бледный как полотно, смертельно бледный; white as milk – белоснежный.

Be yaz – «білий»

Be yaz iş – чистая работа; beyaza çıkarmak – выгородить кого-то; оправдать; восстановить чью-либо репутацию.

Фразеологізми зі словом «чорний»:

Kara

Kara bayram – траурный день; kara sehennem – мрачный человек, чернее тучи;

kara günler – черные, тяжелые дни; kara haber – плохая весть;

kara çalıcı – клеветник; kara listeye almak – вносить в черный список;

kara sakız gibi yakışmak – пристать, как банный лист; kara sürmek – чернить,

клеветать кого-то; kara yere girsin – пусть он подохнет; kara yüzlü –

бесчестный, бессовестный; kara koyun «паршивая овца», позор семьи; в

семье не без урода; aktan karadan haberi olmamak - необразованный, темный

человек, неуч; kara kuvvet - «темная сила»; невежество; kardeş değil kara taş -

неблагодарный друг; kara sevda - печаль; безответная любовь.

Black

Be in the black – вести дела прибыльно, получать прибыль, доход; black and

blue – в синяках; black as a crow – черный, как вороново крыло; (as) black as

night – мрачнее тучи; not so black as one is painted – быть не таким плохим

человеком, как другие стараются представить; prove that black is white –

пытаться выдать черное за белое, говорить заведомую ложь;

Фразеологізми зі словом «червоний»:

Red

Be in the red – иметь задолженность; работать с убытком; get out of red – выпутаться из долгов, начать давать прибыль; put in the red – привести к банкротству, сделать убыточным; the red, white and blue – английский флот и армия (по цветам флага); red as a cherry – румяный [21; 617].

Kırmızı

Kırmızı dipli mumla davet etmek – настойчиво приглашать; kırmızı gömlek – то, чего нельзя утаить; kırmızı oy vermek – голосовать против кого - чего; kırmızı körlüğü – дальтонизм.

Робота над даною статтею та аналіз наукової літератури, присвячений питанням порівняльного аналізу фразеологічних одиниць турецької та англійської мов та труднощам їх перекладу російською, дозволив зробити висновок, що фразеологічна одиниця (ФО) являє собою не модельоване словосполучення, пов'язане семантичною єдністю. У мовленні така єдність не створюється, а відтворюється у готовому виді (немодельовано) та функціонує як спільний член речення. Незважаючи на свою немодельованість, ФО досить чітко розподіляються по типам структур, які їх утворюють: ФО, які по формі співпадають з відповідними вільними словосполученнями; вигадані структури; ФО з предикативною структурою.

Проведений семантико-порівняльний аналіз турецьких та англійських ФО показав, що класифікація фразеологізмів обох мов, з точки зору семантичної злитості їх компонентів, належить академіку В.В. Виноградову, який виділяє: фразеологічні зрощення, фразеологічні єдності, фразеологічні сполучення, та фразеологічні вислови. У турецькій мові серед дієслівних фразеологізмів найчастіше зустрічаються фразеологічні єдності. В значно меншій мірі надаються фразеологічні сполучення та фразеологічні зрощення. Усі номінативні фразеологізми поділяються на фразеологічні зрощення та єдності, фразеологічні сполучення та вирази в групі номінативних фразеологізмів виявити не вдалося, а комунікативні фразеологізми, які мають в своїй основі неозначену форму дієслова, співвідносяться з фразеологічними єдностями.

Можна виділити наступні особливості значення фразеологізмів: перенесення смислу й конкретизація ФО; фразеологічні одиниці, які використовуються у буквальному смислі; тематичні фразеологічні одиниці; порівняння фразеологічних одиниць та слів, які подвоюються.

ФО перекладають або фразеологізмом (фразеологічний переклад), або іншими способами (за відсутністю фразеологічних еквівалентів та аналогів) – нефразеологічний переклад. Серед фразеологічних одиниць мов, які порівнюються, розрізняють: повні еквіваленти; неповні або часткові еквіваленти та безеквівалентні фразеологізми, для перекладу останніх іншою мовою використовуються нефразеологічні способи перекладу, такі як: калькування, або описовий переклад (пояснення, порівняння, опис, тлумачення). Іноді таким способом можна «обіграти» безеквівалентний фразеологізм, що при перекладі треба вжити не тільки кальку, а й стислий історичний коментар. Такий спосіб перекладу називається подвійним, або паралельним.

При перекладі ФО іншою мовою, зокрема російською, першорядним завданням перекладача є уміння розпізнавати ФО у тексті, відрізнити стійке словосполучення від перемінного. Слід також мати на увазі той факт, що багатозначність та омонімія властиві не тільки словам, а й фразеологізмам, тобто одне й те саме словосполучення може одночасно бути і стійким, і вільним. Ще однією неминучою трудностю при перекладі є національно-культурні відмінності між близькими за смыслом ФО у різних мовах. Часто, збігаючись за смыслом, ФО мають різну емотивну функцію або стилістичне забарвлення. Аналогічні проблеми можуть виникнути навіть при перекладі фразеологізмів, які мають однакове джерело, наприклад, біблейський, античний або міфологічний. З найбільшими труднощами перекладачу доводиться зустрічатися при перекладі ФО, які основані на сучасних реаліях. Тільки деякі з них швидко стають популярними та проникають до міжнародних словників. Також слід згадати й різні історичні вислови або крилаті вирази. Трудність полягає у тому, що іноді вони мають декілька відповідностей, як в мові оригінала, так і в мові перекладу.

1. *Амосова Н.Н.* Основы английской фразеологии. – М.: Научная книга, 1993. – 226 с.
2. *Виноградов В.В.* Основные понятия русской фразеологии или лингвистические дисциплины. Труды юбилейной научной сессии. – Л.: ЛГУ, 1993. – 264 с.
3. *Каплуненко А.М.* Историко-функциональный аспект английской идиоматики. – Ташкент: Полигран – Т, 1991. – 294 с.
4. *Кунин А.В.* Английская фразеология. М.: Просвещение, 1994. – 567 с.
5. *Кунин А.В.* Англо-русский фразеологический словарь. М.: Просвещение, 1984. – 624 с.
6. *Кунин А.В.* Курс фразеологии современного английского языка: учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – 2-е изд., перераб. – М.: Высш. Шк., Изд. Центр «Феникс», 1996. – 321 с.
7. *Никитин М.В.* Лексическое значение в слове и словосочетании. Спецкурс по общей и английской лексикологии. Владимир: Медиа – резерв, 2005. – 375 с.
8. *Никитин М.В.* Курс лингвистической семантики. М.: Просвещение, 2003. – 253 с.
9. Longman dictionary of English Idioms. – Harlow: Longman, 1999. – 932 p.
10. Onions C.T. The Oxford Dictionary of English Etymology. Oxford: Heinemann, 2006. – 897 p.
11. Örnekleriyle Türkçe Sözlük. – İstanbul: Milli eğitim basımevi, 2000. – 564 s.
12. Püsküllüoğlu A. Türkçe deyimler sözlüğü. – Ankara: Arkadaş yayınevi, 1998. – 926 s.
13. Edebiyat Dünyası <http://www.edebiyatdunyasi.com>
14. Kültür Türkiye <http://www.kultur.gov.tr>
15. Türk Dili - Forsnet <http://www.elele.gen.tr>